

kori magyar könyvkultúra egyik legjelentősebb emléke. Évszázadokig lappangott a Topkapi Sarayi állományában, „felfedezésére” csupán néhány évtizeddel ezelőtt került sor. A kódex restaurálása, valamint a facsimile-kiadás elkészítése 1996-ban Törökország és Magyarország kulturális együttműködésének különösen szép fejezetét képezi. A két ország államfőinek egybeeső szándéka szerint sor került a kódex restaurálására is. A munkát az OSZK szakemberei végezték el Isztambulban, a restaurálás költségeit pedig a török állam fedezte.

A középkori kódexek mellett eredeti török kéziratok is bemutatásra kerültek a kiállításon az OSZK anyagából, köztük az egyetlen, hazánk területén fennmaradt és itt is őrzött defter a hódoltság korából, amely Nógrád várában került elő.

Interaktivitás, konklúziók

Kiállításunk a várakozásokon túl rendkívüli látogatottságnak örvendett. Az egyéni látogatók mellett számos csoport részeseülhetett a felkészült munkatársaik (Herendi László, Liphay Endre, Földesi Ferenc és Zsupán Edina) szakmai csoportvezetéseiben. Herendi László érdekes válogatást szerkesztett azokból a tudósításokból, amelyeket a korabeli napilapok „a szultán ajándékaról” közöltek. Reich Liliána és Sebestyén Lilla múzeumpedagógusok foglalkoztató-füzetet állítottak össze két különböző korosztály számára, amely letölthető volt az OSZK honlapjáról. Számos csoport már eleve ezekkel érkezett. Az élményt nagyban növelte, hogy a vitrinekben kiállított eredeti corvinák facsimile-másolatai a kiállítóterben szabadon lapozgathatók voltak, valamint a kódexek teljes digitális másolatait is megtekinthették az érdeklődők. A kiállításon az ismertetőszövegek, feliratok mindvégig két nyelven, magyarul és angolul is megjelentek.

A kiállítás – tartalmán túl – komplexitásában és jól felépített voltában volt nagyszerű. A hagyományos promóció mellett Tóth Péter jóvoltából nagy ívű webes kampány is kapcsolódott hozzá, amely már jóval a tárlat megnyílása előtt felkeltette az érdeklődést a virtuális térben a szóban forgó kódexek iránt. A corvinákról youtube-os kisfilmek is készültek, amelyeket szakszerű tartalmak egészítettek ki.

A *Fátyol nélkül* címet viselő záróeseményre rengetegen voltak kíváncsiak. Ennek keretében a kiállítás kurátora, e sorok írója, úgy mutatta be a négy kódexet, ahogyan eddig kizárólag szakértők láthatták: kivéve őket a zárt tárlókból, érdekes-értékes oldalait fellapozva és értelmezve. A bemutatót – a nagy érdeklődésre való tekintettel – háromszor ismételtük meg. A kiállítást a média is kitüntetett figyelemmel kezelte, számos

kulturális műsor, beszélgetés, interjú készült róla a legkülönbözőbb televíziós és rádiócsatornák részéről.

Zsupán Edina

zsupan.edina@oszk.hu

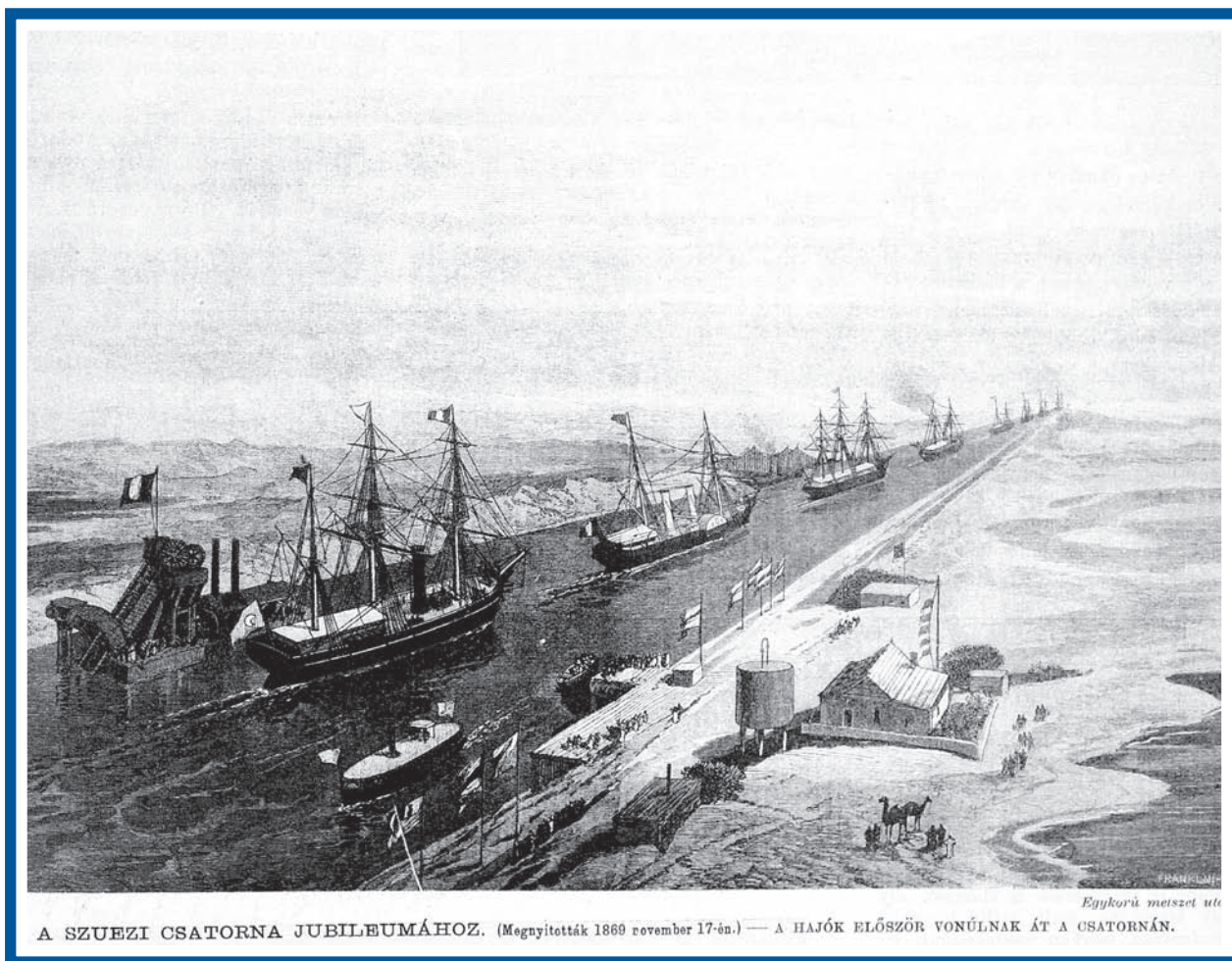
Corvina-kiállításunk apropóján (a Budapesti Könyvfesztivál díszvendége 2014-ben Törökország volt) két gazdag kamaratárlat is nyílt Könyvtárunkban. Előbbi a Szezei Csatorna megnyitását dokumentálta, olyan eseményként, mint ami lehetőséget szolgáltatott arra, hogy Abdul Aziz szultán Ferenc József látogatása alkalmából az említett négy korvinát ajándékképp visszaadja a magyaroknak; utóbbi a Budapesten köszöntött kortárs török irodalom jeles képviselői előtt tisztelegve a török irodalom történetét igyekezett a kezdetektől napjainkig bemutatni.

KELET KAPUJA – EGY ÚJ VILÁGÚT

– 145 ÉVE NYÍLT MEG
A SZUEZI CSATORNA –

„Az egész világ iránytűje kelet felé van most fordítva, hol egy nagy elme fogta magát, s megváltoztatá a földrajzot. Elszakított két világrészt, hogy összekössön két tengert. S e csodaművet, mely Lesseps nevét örökössé s a hála tárgyává teszi, megmost nézni, ki csak teheti. Mennek fejedelmek, nagyurak, tudósok, kereskedők és írók. S meg a magyar király is, hogy II. Endre után az első legyen, ki látta Konstantinápolyt és Jeruzsálemet. Ha csak egy kéjút volna szóban, akkor egyet sohajthatnánk a százvezrek fölött, a melybe ez kerülni fog; de ez érdek-út is egyszersmind, mert a szezi csatorna nem azért esik a mi Adriánkhoz oly közel, hogy ne vonhatnánk belőle sok hasznót, ha e jó alkalmat nem nézzük közönyösen. Az volt eddig is a baj, hogy a Bécsben lakó magyar királyok nem kelet felé tekintettek, hanem Frankfurtba jártak. Gróf Andrassy Gyula szintén kíséri a királyt, s mivel az egyiptomi alkirály öt utijegyét is küldött neki, néhány főhivatalnok s egy-két író (ugy mondják: hogy Kecskeméthy Aurél és b. Pongrácz Emil) az alkirály költségén fogják megjárni Egyiptomot, ahová most annyian vágnak és oly kevesen juthatnak.” E sorokat a *Hazánk s a külföld* című folyóirat újságírója vetette papírra 1869. október 25-én.

AVörös-tengert a Földközi-tengerrel összekötő csatorna terve már az ókorban foglalkoztatta az uralkodókat. Az ókor tudós mérnökei azonban nem egy észak-déli csatorna tervét készítették el, hanem egy nyugat-keleti irányban húzódó csatornáét, amely voltaképpen így csak a Nílus egy új mellékága lett a Nílus-delta keleti



A SZUEZI CSATORNA JUBILEUMÁHOZ. (Megnyitották 1869 november 17-én.) — A HAJÓK ELŐSZÖR VONÚLNAK ÁT A CSATORNÁN.

Kelet kapuja

részén, a Vádi Tumuláton keresztül. Az ókori csatorna azonban többször eliszaposodott, tönkrement, s bár jó néhány kísérlet történt a helyreállítására, és a források szerint 767-ig többé-kevésbé használatban volt, de azt követően hosszú ideig nem került napirendre egy másik csatorna megépítése.

A 18. században nyitrai báró Tóth Ferenc, vagy franciásan Baron de Tott, aki a Boszporusz és a Dardanellák megerősítőjeként elnyerte III. Musztafa szultán bizalmát, felvetette a szultánnak egy észak-dél irányú csatorna tervét a Vörös-tenger elérésére. Tóth 1771-ben utazott Egyiptomba, Mémoires-jában Szuezt is említette, teljes topográfiai ismerettel rendelkezett róla, és bebizonyította, hogy Dareiosz mérnökei tévedtek, amikor azt állították, hogy a Vörös-tenger magasabb a Földközi-tengernél. Musztafa váratlan halálával azonban sajnos Tóth terve nem valósult meg.

1798-ban Napóleon egyiptomi hadjárata során utasította mérnökeit egy mesterséges vízi út tervének kidolgozására, de földmérője, Jacques-Marie Le Père téves számításai alapján, aki 10 méteres szintkülönbséget mutatott ki a két tenger között, elvetették az építkezést. 1846-ban nemzetközi tudósokból álló társaság tanul-

mányozta újból a csatorna megvalósíthatóságát, amely az újabb mérések alapján kivitelezhetőnek tűnt. A tudósok közül Luigi Negrelli, olasz származású osztrák mérnök dolgozta ki részletesen a tervet, de a munkálatok megkezdését már nem érte meg, 1858-ban meghalt. Az építkezés végül 1859-ben indulhatott meg, azt követően, hogy 1854-ben Ferdinand de Lessepsnek sikerült megnyernie az egyiptomi alkirályt, Muhammad Szaid pasát az ügynek, és megkapta tőle a koncessziót. A munkát tíz év alatt hatalmas erőfeszítések árán végezték el, és a csatornát 1869. november 17-én fényes ünnepségek közepette nyitották meg. Megépítésekor a csatorna 164 km hosszú és 8 m mély volt, ebből következően hamarosan érezhetőek voltak a fogyatékoságai, a nagyobb hajók csak lassan haladhattak benne és gyakran megfeneklettek. A Pallas Nagy Lexikona szerint „1882-ben 3198 hajónál 416 megfeneklési eset fordult elő, s összesen 21.643 óra idővesztés állt elő”. A csatorna bővítése tehát nagyon hamar elkerülhetetlen volt. Mostanra, a 2010-es adatok szerint 193.30 km hosszú és 24 m mély lett.

A csatorna ünnepélyes megnyitóján jelen volt Ferenc József magyar király is. A király keleti útjáról részle-

tesen tudósítottak a hazai napilapok. Így beszámoltak arról is, hogy útban Suez felé, a király megállt Isztambulban, ahol Abdul Aziz szultán látta őt vendégül. Ahogyan a lapok is említették, II. Endre után Ferenc József volt az első magyar király, aki felkereste a Szentföldet. A Szezei-csatorna megnyitását követően Egyiptomban is utazgatott, megtekintett több műemléket és megmászta a Kheopsz-piramist is. A napilapokon kívül a király kíséretében lévő írók és újságírók útirajzaiban, visszaemlékezéseiben is olvashatunk a csatorna megnyitásáról.

A Szezei-csatorna átadása nemcsak mint szenzációs és pompás esemény került a lapok vezető hírei közé. A gyakorlati kérdések, a várható haszon elemzése, legalább olyan nagy érdeklődésre tarthatnak számot, mint a mérnöki teljesítmény. Már az építkezések megkezdése után nem sokkal, 1860-ban, a Trieszben működő Revoltella-bizottmány, felvetette egy osztrák-magyar kelet-ázsiai expedíció tervét, amelynek fő feladata az volt, hogy megvizsgálja a csatorna megnyitásából származó külkereskedelmi előnyöket és lehetőségeket. A „Donau” fregattból és a „Friedrich” korvettből álló kelet-ázsiai expedíció végül csak 1868-ban indult útnak, tagjai között Cserei Manóval, Kaas Ivorral, és Xántus Jánossal. A kereskedelmi lehetőségek tanulmányozásán kívül célul tűzték ki a diplomáciai kapcsolatok létesítését, konzulátusok felállítását, és nem utolsósorban tudományos gyűjtések végzését is, amellyel Xántus Jánost bízta meg akkor a Magyar Nemzeti Múzeum.

Kamara-kiállításunkhoz a törzsgyűjteményben lévő dokumentumokon kívül a Térképtárban található Szezei-csatorna térképekből is válogattunk.

Pap Ágnes
pagi.at.oszk.hu

VENDÉGÜNK TÖRÖKORSZÁG

Törökország különleges földrajzi fekvése, mintegy választóvonalként való elhelyezkedése az iszlám és a nyugati kultúra között, egykori világbirodalmi szerepe, különleges ízt ad a mai török szépírók regényeinek, novelláinak, egzotikus lírájának. A régi és új szépirodalmi művekben emberi sorsokon keresztül kíséreljük nyomon a török történelem alakulásának szeszélyes ívét a mai, huszonegyedik századi modern európai államig.

A török irodalom első írásos emlékei a 8. századból maradtak fenn. Klasszikus európai irodalmi műfajok mindazonáltal csak a 19. század elején honosodtak meg, ezt megelőzően nem írtak európai irodalmi műfajokban, a történetírás, népköltészet és a Balassi Bálint lírájára is ható rituális-szimbolikus jellegű díván-költészet volt leginkább jellemző. E század második felében elindított társadalmi reformok ugyanakkor az irodalmi életre is befolyással voltak, megújították az írott nyelvet, és addig nem ismert műfajok jelentek meg. Az 1923-ban megalakult Török Köztársaság irodalma nem sokban különbözött a nacionalista szellemű Nemzeti Irodalom mozgalom törekvéseitől, de felhasználta a török népművészet értékeit és nyugati haladó irányzatokat is. Nagy előrelépést jelentett, hogy Kemal Atatürk eltörölte az arab írást, és bevezette a latin betűs török ábécét. A korszak prózájában a realizmus és naturalizmus dominált, megjelentek az ún. társadalmi és falusi regények (Orhan Kemal, Yasar Kemal). A lírai műfajokban folytatták az oszmán török hagyományokat, virágzott a tradicionális szillabikus költészet is. Ezzel a hagyománnyal szakított először a Majakovszkij-követő, Magyarországon is jól ismert Názim Hikmet költő, aki bevezette a szabad verselést a török irodalomba.

A modern török irodalom erőssége ugyanakkor a próza, a novella. *Török elbeszélők* (1974), *Van, akit a sólyom karmol meg* (2004), *28 török novella* (2011) címen magyarul is megjelentek prózai gyűjtemények. A második világháború utáni szocialista Magyarországon persze főleg a parasztok, munkásberek elmaradottságáról, kizsákmányolásáról szóló alkotásokat adták csak ki. Az elmúlt évtized regényolvasó magyar közönsége a globalizálódó társadalmak ismerősnek tetsző világán kívül az iszlám történelmi múltba visszavezető, izgalmas történeteket is kézbe veheti. A török irodalom nemzetközi elismertségét megerősíti az a tény is, hogy Yasar Kemalt többször is Nobel-díjra jelölték, Orhan Pamuk pedig 2006-ban megkapta az irodalmi Nobel-díjat.

Az Országos Széchényi Könyvtár 2014. május végéig tartó kamarakiállítással tisztelgett a kortárs török írók és költők művei előtt, bemutatva azt a kis szeletet vendégeink alkotásainak, amelyek a magyar olvasók számára is hozzáférhetőek, s amelyek száma reményeink szerint a jövőben egyre gyarapodik majd.

Somogyi Etelka
somogyi.etelka.at.oszk.hu